

Genel Yayın: 1854

MODERN KLASİKLER DİZİSİ

FRANZ KAFKA
AFORİZMALAR

ÖZGÜN ADI
APHORISMEN

ÇEVİREN
OSMAN ÇAKMAKÇI

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2010
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
RÛKEN KIZILER

YAYINA HAZIRLAYAN
MAHMURE KAHRAMAN

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM OCAK 2010, İSTANBUL
XVIII. BASIM ARALIK 2021, İSTANBUL

ISBN 978-9944-88-805-9

BASKI
DÖRTEL MATBAACILIK SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ
Zafer Mah. 147. Sok. 9-13A Esenyurt İstanbul
Tel. (0212) 565 11 66
Sertifika No: 40970

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında
gerek metin, gerek görsel malzeme hiçbir yolla yayınevinden izin
alınmadan çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

ÇEVİREN: OSMAN ÇAKMAKÇI (Trabzon, 1965)
İstanbul Darüşşafaka Lisesi'nde parasız yatılı okudu (1976-1984). Boğaziçi
Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nden (1984-1989) sonra, İstanbul Üniversitesi
Felsefe Bölümü'nü bitirdi (1989-1995). İlk şiiri 1982 yılında yayımlandı. Daha sonra
Yeni Yaprak, *Hürriyet Gösteri*, *Stüdyo İmge*, *Sombahar*, *Ludingirra*, *Kitap-lık*,
Göçebe'nin de aralarında bulunduğu çok sayıda dergide yazı ve şiirleri basıldı.
Kafka, James Joyce, Kierkegaard gibi Almanca ve İngilizce edebiyat ve felsefe
dünyasının büyük yazarlarını Türkçeye kazandırdı. *Zakkum Avı* (Şiir, 1991),
Uçuşan Ağaç (Şiir, 1996), *Köryazı* (Şiir, 2005), *Bir Hiçlik Anatomisi* (Toplu Şiirler,
2011), *Konuşmanın İmkânsızlığı Üzerine Bir Diyalog* (Deneme, 2015).

Modern
Klasikler
Dizisi -7

Franz
Kafka

Aforizmalar

Almanca aslından
çeviren: Osman akmakçı
Önsöz: Ferit Edgü

Kafka Güneşi

Her genç yazarın keşfettiği, etkilendiği, yapıtıyla diyalog kurduğu yazarlar vardır. Bunlar, zaman içinde önemini yitirirler. Öylesine ki genç yazar orta yaşlarına geldiğinde, bu yazarlarda ne bulduğunu şaşırarak sorar kendine. Gençlik yazarları içinde kimileri de vardır ki tüm yaşamı boyunca eşlik eder ona. Her okuyuşunda, onlarda yeni bir şeyler bulur; o güne değin bunları nasıl ayırımsayamadığına şaşar. Bu, okurla yazar arasındaki ilişkinin bir hayli ötesinde bir ilişkidir. Tek taraflı da olsa bir hısım akraba ilişkisidir.

Elime kalemi aldığım çok genç yaşlardan bu yana, yerli yabancı pek çok şairle, yazarla bu tür ilişkim oldu. Dünyamı zenginleştiren, bana yazmayı da, okumayı da, düşünmeyi de öğreten ilişkiler. Yalnız, nasıl yazar olunur sorusunun değil, nasıl insan olunur sorusunun da yanıtını bulduğum yapıtların yazarları.

Çağdaşlarımdan Sait Faik'ten, Nâzım Hikmet'ten, Melih Cevdet'ten, Oktay Rifat'tan söz ediyorum.

Yabancıları saymaya kalkmayayım ya da yalnızca birkaçını sayayım: Rabelais, Marquis de Sade, Lautréamont, Rimbaud, Jarry, Breton, Sartre, Artaud, Beckett, Kafka...

Gördüğümüz gibi hiçbir filozof adını anmadım.

Okumadığım ya da unuttuğum için değil, onların (varsa) üzerimdeki etkilerini yeterince özümleyemediğimi düşündü-

ğüm için. Örneğin, hemen hemen tüm yapıtını okuduğum Sartre'dan, yirmili, hatta otuzlu yaşlarımda neler öğrendiğimi, onun hangi yönlerine öykündüğümü çok iyi anımsıyorum. O yıllarda “Ya Sartre gibi olurum ya hiçbir şey” dediğimi de. Bu derin etkiyi bugün açıklamakta güçlük çekiyorum. Dönemin koşulları, deyip geçiyorum. Bir de özrüm var: Yeryüzünün dört bir yanındaki gençleri, politikacıları, yazarları, düşünürleri etkilemiş biriydi o.

Ama Kafka öyle değil. O her zaman koşulsuz yazarım oldu. Ondan, düşünmeyi, politikayı, yazarın sorumluluğunu, toplum birey ilişkilerini öğrenmedim. Düş gücünün sınırsızlığını, düşün içindeki gerçeği, gerçeğin içindeki düşü, nasıl yazılacağını, nasıl yazılmayacağını, yapıtın önünde silinmeyi de.

Kafka'nın Türkçe'deki ilk kitapları, 1950'lerin ortalarında yayımlanan *Milena'ya Mektuplar* ve onu izleyen *Değişim*'di.

Kafka'yı tanımadan okunmuş *Milena'ya Mektuplar*'ın pek bir anlamı yoktur. Ama *Değişim* ve *Akademiye Rapor* bu iki öykü, kendilerine yeni yollar, yeni açılımlar arayan biz genç Türk yazarlarının hemen ilgisini çekti.

Ben de onlardan biriydim.

Daha önce Sartre'ın *Bulantı*'sı ile *Duvar*'ını ve tabii o küçük ama yankıları büyük *Varoluşçuluk Bir Hümanizmadır* konulu konferans metnini; Camus'nün *Yabancı*'sını *Veba*'sını okumuş olduğumuz için, bir ölçüde de olsa Kafka okumasına hazırдық.

İlginçtir, Tünel'deki Kohen Kızkardeşler Kitabevi'nin satılmayan kitaplarını attığı asmakatta, Michaux'nun, Perse'in, Tzara'nın kitaplarını bulduğum gibi, Kafka'nın Fransızcalarını da buldum.

Ceza Kolonisi ile *Çin Seddi*, ilk okuduğum öykü kitapları oldu.

Beni Kafka'da ilk çarpan, o, süssüz püssüz, yalın, handiyse doğal, kendiliğinden anlatımı olmuştu. Metni sıfatlardan,

benzetmelerden arındırmak, yapıtı ekleyerek değil, eksilterek oluşturmak.

Joyce'da, Proust'ta, Céline'de, Beckett'te, Breton'da, göze batarcasına gördüğümüz “çalışılmış” üslûptan eser yoktu onun öykülerinde. Olağanüstü olayları, olağan, sıradan bir duruma indirgiyordu Kafka'nın bu sanki olmayan üslûbu.

Kendi sesini bulmaya çalışan, üslûp temrini yapan genç yazarın, bundan alacağı dersler olmalıydı.

Gerçekçilik ve toplumculuk, dolayısıyla toplumcu gerçekçilik tartışmalarının Batı'da da yurdumuzda da ateşli tartışmalara, hatta suçlamalara sahne olduğu o günlerde, Kafka'nın kendine özgü gerçekliğine sert eleştiriler yöneltiliyordu, dört bir yandan.

Faşistliğinden tutun, Siyonizmine, “mukaddesatçılığına” uzanan, akla gelebilecek tüm suçlamaların odağında Kafka.

Marxçı filozof Lukacs, onu, çöken bir dünyanın umutsuzluk peygamberi olarak görüyor, Aragon'un *Lettres Françaises*'i, “Kafka'yı yakmalı mı?” sorusunu yöneltiyordu yazarlara. Öte yandan, 2. Dünya Savaşı gibi büyük bir yıkımın izlerini hâlâ yaşayan ve gerçek umudu nerde bulabileceğini kendi kendilerine soran aydınlar ise, Kafka'nın yapıtında kendilerini görür gibi oluyorlardı.

1956-58 yılları arasında yazdığım ilk kitabım *Kaçkınlar*'da, Kafka okumalarının etkisi pek görülmez. Daha doğrusu, varoluşsal sorunlara Kafka'nın penceresinden bakmamışımıdır bu gençlik yapıtında. Paris'te yazmaya başladığım, ikinci kitabım *Bozgun*'un bazı parçalarında belirir Kafka'nın etkisi.

Kuşkusuz, bir yazarın etkisinde kalmak onun gibi yazmak değildir; onun ışığında yazmaktır. Sözcükleri yanyana getirirken onun soluğunu duymaktır.

Her okurun bir Kafka'sı olduğunu biliyorum. Tüm büyük yazarlar için olduğu gibi. Çünkü onların hiçbir okuru, onlarla özdeşleşmeye kalkmaz. (Küçümen yazarlarda ise tam tersi: onlar kendilerini okurla özdeşleştirirler. Çok satmanın anahtarı!)

Söylemem bile gereksiz, hiçbir zaman böylesi bir özdeşleşmeyi düşlemedim. Ama itiraf edeyim ki yapıtıyla arama bir "mesafe" koymak gibi bir tasam da olmadı. Yıllar geçtikçe, onun yapıtı (*Dâvâ, Şato, Amerika, Ceza Kolonisi, Taşrada Düğün Hazırlıkları...*) özellikle Günlüğü ve mektuplarıyla içli dışlı bir ilişkim oldu.

Brod'u, burada, yeryüzünün tüm Kafkaseverleri adına saygıyla anıyorum (Türk okuruna Kafka'yı okuma olanağını veren Kâmuran Şipal'i de). Brod, kendisine yok edilme/mek üzere teslim edilen, 20. yüzyılın bu en değerli elyazmalarını günümüze taşıdığı ve okunur kıldığı için.

(Diyorum ki, *Brod olmasaydı Kafka olmazdı*. Tersî geçerli değil, Kafka olmasaydı Brod zaten yoktu.)

Bu saygı duruşundan sonra, hemen belirtiyim ki, Kafka'nın tüm yapıtını bizlere sunan, bunu yaparken, bitmemiş üç romana bir biçim veren, Günlüğünü, mektuplarını sayısız kez okuyan bu yakın dostunun Kafka yorumlarına hemen hiçbir zaman katılmadım.

Kafka, Günlüğünde, mektuplarında, bu kitapta okuyacağımız aforizmalarında hiç kuşkusuz, teolojinin alanına giriyor. Ama bu onun, ne hassidik bir Yahudi mistiği olduğunu, ne de Tanrı kavramının sözcüsü olduğunu gösterir.

Evet, Kutsal Kitabı sık sık okuyordu, Talmud'u da. Büyük varoluşçu filozof Kierkegaard'ı da. Onun yaşamıyla kendi yaşamı arasında yakınlıklar buluyordu (ki vardı bu yakınlıklar). Kierkegaard'ın 20. yüzyılda varoluşçu olarak nitelenecek felsefesi de ilgilendiriyordu Kafka'yı, kendisinin-kine benzeyen "aşkları/nişanlılıkları da."

Ama Protestan Kierkegaard'ın dinsel araştırmaları, pek de inançlı diyemeyeceğimiz Kafka için ne ifade ediyordu?

Yalnız Brod değil, başka Kafka yorumcuları da onun yapıtına, Kierkegaard, Pascal örneklerine de başvurarak din-sel/manevi bir anlam yüklemeye çalışmışlardır. Başta Brod ve Kafka'nın yapıtını ilk kez Fransızcaya çevirip tanıtan Alexandre Vialatte olmak üzere.

Vialatte, Kafka üzerine yazdığı denemelerini *Mon Kafka / Benim Kafka'm* başlığıyla kitaplaştırmıştır. Bu, yukarıda da belirttiğim gibi herkesin bir Kafka'sı olduğu anlamına gelir. *Benim Kafka'ma* gelince, ne Max Brod'unkine ne de Fransızca çevirmeninkine uyuyor. Beckett hariç, umutsuzluğun tüm yapıtına egemen olduğu bir başka yazar tanımıyorum. *Dâvâ*'da, tüm çabalarına karşın suçsuzluğunu kanıtlayamayan, hatta suçunun ne olduğunu bile öğrenemeyen Joseph K. sonunda "bir köpek gibi" boğazlanırken bir ışık görür; evet, ama kurtuluş muştusu veren bir ışık değildir bu. Daha çok, bir insanoglunun boğazlanışını görüp ses etmeyen bir başka insanogluna ait ışıktır.

Kafka, sürekli olarak *kurtuluş* kavramını düşünmüştür. Ne var ki bu konuda ne bir umut vermiş, ne de kurtuluşun olası olduğunu ileri sürmüştür.

Romanlarının, öykülerinin kişileri kurtulmaya çalışırlar ve bunu hiçbir zaman gerçekleştiremezler.

Yasa varoldukça kurtuluş da yoktur. Yasayı koyan erk (Tanrı, Hükümdar ya da Devlet) her zaman özgür, kendi yazgısını kendisi çizecek bireyler değil, boyun eğecek ve kendisinden istenilenleri yerine getirecek uyruklar (teba) ister.

Kafka, bireyin, hatta insanlığın kurtuluşunu Tanrı'nın varlığına mı bağlıyordu?

Bu, Tanrı inancı taşımayan adamın, Tanrı'nın varlığı ve yokluğu üzerinde (tıpkı *Yasa* üzerinde olduğu gibi) durduğunu biliyoruz.

Kafka, kendini aldatmadan inanacağı bir Tanrı arayışı içindeydi denebilir. Kurtuluşu, kendisine çok yakın iki filo-

zof gibi (Pascal ve Kierkegaard; dilerseniz bunlara Dostoyevski'yi de ekleyelim) Tanrı'nın varlığında görmüş olabilir. Ama bu düşüncelerini, arayışlarını, birçoklarının ileri sürdüğü gibi, kimi simgelerle, yapıtlarında dile getirmiş olması (örneğin, Vialatte'ın ileri sürdüğü gibi *Şato*'da insanlık ile Yahudi kutsallığı arasındaki bir ilişkinin simgesini kurmuş olması) kanımca, bir saptırmadan başka bir şey değildir.

Benim Kafka'm, yaşamın onulmaz biçimdeki saçmalığını, insanoğlunun hiçliğini, çaresizliğini, kendine özgü, öncesi ve sonrası olmayan bir yapıta dönüştürürken, bunu günlük gerçekliğe hiçbir gönderide bulunmadan gerçekleştiren, kurgulanmış gerçeğin, gerçeklikten daha gerçek olduğunu gösterir. Tanrı'nın gölgesi, zaman zaman yazılarına düşer gibi olur. Ama bu kimin Tanrı'sıdır? Yahudilerin Tanrı'sı mı, Katolik Pascal'ın Tanrı'sı mı, Protestan Kierkegaard'ınki mi? Yoksa hiçbiri mi? Varolmayan bir Tanrı!

Niçin olmasın?

Kafka'nın yapıtında bir Tanrı düşüncesinden söz edilebilirse bu ancak, varolmayan bir Tanrı'dır: *Negatif teoloji*.

Roman ve öykülerinde, 1900'lerin başlarından 1920'lerin ortalarına değin, içinde yaşadığı toplumla, ait olduğu Prag'daki Yahudi azınlığıyla, dünyayı alt üst eden 1. Dünya Savaşı'yla ilgili göndermelerle karşılaşmayız. O, içinde yaşadığı dönemin, o dönemin olaylarının değil, gelmiş geçmiş tüm zamanların yarattığı toplumsal mekanizmaların yarattığı yalnızlığı, anlamsızlığı betimlemiştir.

Kuşkusuz, karanlık bir tablodur bu. Bu karanlık tabloyu aydınlatan ise Kafka Güneşi'dir. Gecenin en yoğun ânında doğan, karanlığın tüm gizlerini açığa vuran ışıyla, bizlere, insanlara yalansız bir dünya göstermeye çalışan, bunu hahdiyse özür dilercesine mırıldanarak gerçekleştiren, son aşamada da pişman olup tüm yazdıklarının yakılmasını (bunu hiçbir zaman yerine getirmeyecek bir dostundan istemiş olsa da) isteyen, hiçlikten sahici bir dünya yaratan bir insan.

Eğer Kafka'nın yapıtında manevi değerler ve umut aranıyorsa, burada aranmalı.

Ve bu aforizmalar da bu ışığın altında okunmalı.

Bu kitap, Kafka'nın ardında bıraktığı tamamlanmış ender elyazmalarından biridir.

Tüm aforizmalar Kafka tarafından tek tek numaralandırılmıştır.

Max Brod, altısı, küçük okul defterlerine yazılmış aforizmalardan, kısa öykücüklerden, çeşitli konulardan oluşan bu elyazmaları “yığımı” *Taşrada Düğün Hazırlıkları* başlığıyla tek bir kitapta toplamıştır. Daha sonraları birçok ülkede, bu kitaptan küçük başka kitaplar üretilmiştir: *Babaya Mektup* ve *Aforizmalar* gibi.

Bu kitaptaki aforizmaların tam olarak ne zaman yazıldığını bilmiyoruz.

Bir sayfadaki 1917 tarihiyle Günlük'te yer alan benzer cümleler, aforizmaların 1917-18 yılları arasında yazıldığına işaret etmektedir.

Max Brod, bu aforizmalara “Günah, Acıçekme, Umut ve Gerçek Yol Üzerine Derin Düşünceler” başlığını uygun görmüştür. Ama Kafka, bu elyazmalarına bir ad vermediğine göre, en uygun başlık, kuşkusuz, yazın alanındaki bu türün genel adı olan Aforizmalardır.

Hemen şunu da belirteyim ki, Kafka'nın tüm kitaplarında, özellikle Günlüklerinde ve mektuplarında yazılmış, çeşitli konularda, ayıklanacak olsa, başlı başına büyük bir kitap oluşturacak kadar aforizma vardır.

Ferit Edgü
Kandilli, Ekim 2009

Desenler: Franz Kafka.

1.

Doğru yol yüksekte değil, yerin hemen üzerinde gerili bir ip boyunca ilerler. zerinde yrnmek değil de, insanı elmelemek içindir sanki.

2.

Tüm insani hatalar sabırsızlıktan, amaçla ilgili olanın zamansız kesintiye uğratılmasından ve sözde sorunun sözde bir çitle çevrilmesinden doğar.

3.

İnsanın belli başlı iki günahı var, öbürleri bunlardan çıkar: Sabırsızlık ve kayıtsızlık. Sabırsızlıktan Cennet'ten kovuldular, kayıtsızlıktan geri dönmüyorlar. Ancak belki de belli başlı sadece bir günah var: Sabırsızlık... Sabırsızlıktan kovulmuşlardı, sabırsızlıktan geri dönmüyorlar.

4.

Öte tarafa göçenlerden birçoğunun gölgesi, ölüm ırmağının sularını durmaksızın yalar; çünkü o kaynağını bizden alır ve hâlâ bizim denizlerimizin tuzlu tadını taşır. Bu, ırmağın tiksintiyle kabarmasına, hatta gerisin geri dönmesine, ölülerin yaşama sürüklenmesine yol açar. Ölülere mutludur; şükran şarkıları söyleyip gazaba gelmiş ırmağı okşayıp severler.

5.

Belirli bir noktadan sonra artık geriye dönüş yoktur. İşte bu noktaya erişmek gerekir.

6.

İnsanoğlunun gelişiminin dönüm noktası süreklilik arz eder. Devrimci düşünsel hareketlerin geçmiş bütün her şeyin geçersiz olduğunu ilan etmeleri bunun için doğrudur –henüz hiçbir şey olup bitmemiştir çünkü.

7.

Kötü'nün elindeki en etkili ayartıcı silahlardan biri, savaş çağrısıdır. Bu, kadınlarla yapılan savaşa benzer, ki sonu yatakta biter.

8./9.

Sayırsız yavrusu olan, yer yer çürüyen pis kokulu dişi bir köpek, çocukluğumda her şeyimken, sadakatle sürekli peşimde dolaşan, soluğundan bile korkarak adım adım geri çekilsem de, dövmece cesaret edemediğim, eğer aksi-ni yapmaya karar vermezsem, görünür hale gelen duvarın köşesine doğru beni sıkıştırarak olan; orada benim üzerimde ve benimle birlikte tamamen kokuşmak için, ölünceye dek –bu benim için bir onur mu?– dilinin irinli ve kurtlu eti elimde.

10.

A.'nın burnu pek havalarda, iyilik yolunda hayli ilerlediğini sanır, bunun nedeni, cazibesi gittikçe artan bir nesne olarak şimdiye kadar hiç bilmediği yönlerden gelen ayartmalara kendini açıkça maruz kalmış hissetmesidir. Oysa gerçek neden, büyük bir şeytanın içine girip yerleşmesi, sayısız küçük şeytanın da büyüğüne hizmet etmek için koşuşturup durmasıdır.

11./12.

Bir şeyin, diyelim bir elmanın birbirinden farklı görüşleri olabilir: Masanın üstündeki elmayı bir an olsun görebilmek için boynunu uzatan çocuğun görüşü ve bir de, elmayı alıp masadaki arkadaşına veren ev sahibinin görüşü.